

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н.
КАРАЗІНА

СОЦІОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра методів соціологічних досліджень

Пояснювальна записка

до бакалаврської роботи

на тему

**«МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА
МЕТОДИ ЇХ ВИРІШЕННЯ»**

Виконав: студент 4 курсу групи СПМ-44

першого (бакалаврського) рівня освіти

спеціальності 054 Соціологія

Гецько Данило Андрійович

Керівник: Кузіна І.І.,

кандидат соціологічних наук,

завідувач кафедри методів соціологічних досліджень

Рецензент:

доктор соціологічних наук, професор,

в.о. завідувача кафедри соціології

Сокурянська Людмила Георгіївна

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ФЕНОМЕНУ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА ПРОЦЕСУ ЇЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ	5
1.1. Евристичні можливості застосування теорії структурного функціоналізму Т.Парсонса до вивчення державної молодіжної політики.....	5
1.2. Досвід українських дослідників у вивченні молоді та молодіжної політики.....	6
1.3. Мета та основні завдання державної молодіжної політики в умовах незалежної України.....	9
Висновки до розділу 1	15
РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМИ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ ТА МЕТОДИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ	16
2.1. Методологічні засади дослідження молодіжної політики в Україні.....	16
2.2. Актуальні проблеми молодіжної політики в Україні: аналіз результатів опитувань та документів.....	17
2.3 Актуальні проблеми молодіжної політики в Україні: аналіз інтерв'ю з експертами.....	31
Висновки до розділу 2	33
ВИСНОВКИ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	41

ВСТУП

Актуальність дослідження. Молодь - це велика (чверть населення), важлива і впливова соціальна група, зміни в якій визначають долю всього суспільства на найближчі 20-25 років [2, с.6]. Так, наприклад, саме з молоді, що воювала в першій світовій війні вийшла чимала частина ключових постатей часів другої світової війни. Ці люди часто мали радикальні політичні погляди, і це стало однією із причин такої великої кількості тоталітарних режимів серед більшості країн Європи та Азії. Через таку впливовість подій, що відбуваються з молоддю на загальну політику держави у теперішньому і майбутньому треба вкрай обережно й послідовно проводити державну політику щодо неї, аби не створити значну соціальну кризу. Бо соціальна криза - це перший крок до будь-якої іншої кризи, яка на фоні розпочавшої її кризи соціальної спалахне гостріше, ніж могла б. Так сталося у нас після Євромайдану - суспільство розкололося, і цим скористалася РФ, зігравши на невдоволенні жителів Сходу результатами Майдану для зрощення сепаратистських настроїв.

Об'єкт: соціальна діяльність держави по відношенню до молоді як соціально-демографічної групи.

Предмет: стан, проблеми та шляхи вирішення проблем державної молодіжної політики в сучасній Україні.

Мета: визначити стан, проблеми та можливі шляхи вирішення проблем державної молодіжної політики в сучасній Україні

Завдання: провести аналіз сучасного законодавства та молодіжної політики України на предмет потенційних недоліків, спрогнозувати негативні наслідки продовження сучасної молодіжної політики, виробити рекомендації щодо можливих майбутніх реформ, сформулювати дослідницькі питання й гіпотези для наступних досліджень.

Операціоналізація понять.

1. Соціальна діяльність держави - сукупність указів, законопроектів та чинних законів, що регулюють діяльність, статус, політичні та економічні

умови існування всього суспільства країни та окремих соціальних груп.

2. Молодіжна політика - це така соціальна діяльність держави, що направлена на забезпечення нормального існування, функціонування та розвитку молоді як соціально-демографічної групи.
3. Громадська обізнаність - це сукупність знань про роботу основних державних установ, їх вплив на суспільство на про інструменти впливу на них

Теоретична база - структурний функціоналізм Т. Парсонса.

Емпірична база - аналіз звітів щодо досліджень молодіжної політики, потреб молоді, громадської діяльності молоді, переважно від Міністерства молоді та Спорту, Центру аналізу та соціологічних досліджень (CISR) Міжнародного республіканського інституту (MPI) в межах програми USAID “Мріємо та діємо” та U-report, аналіз нормативно-правових актів, статей, інтерв’ю з керівництвом молодіжних рад різних міст та узагальнення отриманих даних.

РОЗДІЛ 1

Теоретико-методологічні засади соціологічного аналізу державної молодіжної політики

1.1 Евристичні можливості застосування теорії структурного функціоналізму Т.Парсонса до вивчення державної молодіжної політики

Положення структурного функціоналізму Толкотта Парсонса визначають суспільство як систему великих взаємопов'язаних соціальних груп - соціальних інститутів, які підтримують роботу одне одного і виконують в суспільстві певні унікальні функції [8, с.86]. Так, наприклад, інститут сім'ї виконує функцію репродукції населення та соціалізації його нових членів(дітей), інститут освіти навчає і теж соціалізує, інститут влади регулює тощо. І Парсонс стверджує, що якщо в якомусь соціальному інституті є проблеми, то є велика вірогідність того, що вони викликані дисфункцією одного або кількох інших соціальних інститутів. Я не беруся стверджувати, що всі проблеми молоді повністю викликані владою або іншою соціальною групою або групами, однак те, наскільки добре влада і молодь взаємодіють залежить те, чи поглиблюються існуючі проблеми, чи вони полегшуються, якщо не вирішуються повністю. Молодіжна політика - це сукупність засобів впливу інституту влади на молодь, і навпаки, інструмент забезпечення можливості молоді вирішувати свої проблеми, тим самим виводячи державу з-під довгострокових економічних ризиків (наприклад, брак висококваліфікованих кадрів у критичних галузях економіки), які обов'язково виникнуть якщо проблеми молоді вирішено не буде, і вона мігрує в інші країни. Якщо молодіжна політика не має значної ефективності, то це свідчить про те, що зворотній зв'язок між владою і молоддю порушено, що, в свою чергу, веде до ситуації, коли влада не дає молоді нормально функціонувати - порушуються процеси соціалізації, самореалізації, молоді люди не стають органічними частинами існуючого суспільного порядку тощо, і відтак підставляє під ризики інші соціальні інститути - інститут сім'ї наприклад. Якщо молодь масово емігрує

з країни або не створює сім'ї, то цей соціальний інститут починає слабшати.

Таким чином, при опорі на функціоналізм Парсонса у дослідника є більш-менш чіткі орієнтири в дослідженні: є інститути, є проблеми у їх взаємодії один з одним та/або з іншими частинами суспільства, значить ці проблеми відображають певні проблеми самих соціальних інститутів. Це допомагає проводити дослідження не дуже добре вивченого предмета, котрим і є молодіжна політика. Якщо є проблеми у взаємодії молоді і держави, корінь проблеми лежить або в самій молоді, або в самій державі, що ми будемо намагатись дослідити далі.

1.2 Досвід українських дослідників у вивченні молоді та молодіжної політики

Питання максимально ефективної молодіжної політики є актуальним вже не перше десятиліття. За цей час було проведено дуже багато досліджень молоді і як соціально-демографічної групи, і було внесено немалу кількість нормативно-правових змін. І якщо подивитися на загальний напрям розвитку законодавства щодо молоді, то в цілому можна помітити наступні тенденції:

1. Збільшення кількості організацій та державних служб, що займаються проблемами молоді;
2. Збільшення вікового діапазону людей, що вважаються молоддю (зараз - 14-35 років, раніше - 15-28) [9];
3. Зниження пріоритету питань молоді для державного апарату через злиття органів управління, що відповідали за проблеми сім'ї з такими у молоді в 1996 році;
4. Ігнорування розробниками молодіжної політики фактору якості реалізації молодіжної політики на місцях.

Сама молодь теж не стояла на місці, а розвивалась - змінювалася її національна самосвідомість з радянської на українську; змінювався склад молоді - бо ті, хто був молодим у 1992, той через двадцять років таким вже не є;

з'являлися молодіжні громадські організації (і не тільки ті, що були засновані державою), підвищувався її соціальний статус. Через розвиток молоді як частини суспільства виникла потреба у налагодженні взаємодії молоді і держави. Так виникла молодіжна політика України. Звісно ж разом з нею виникла потреба у дослідженні молодіжної політики держави на предмет її ефективності, перспектив розвитку тощо. Перші дослідження молодіжної політики (такі як “Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення” Миколи Головатого, наприклад) були скоріше не про молодіжну політику, а про молодь як соціально-демографічну та соціально - економічну групу. Були спроби переглянути межі молодого віку, спроби визначитися із відповіддю на питання “Що таке молодіжна політика в Україні” та “як проводити її у майбутньому”, почався поступовий відхід від розгляду молоді з позиції класової теорії. Цей період перших досліджень та формування відповідальних за молодь державних установ тривав приблизно із моменту проголошення незалежності і до початку нульових років [9].

Основні проблеми молоді, які на початках вивчалися вченими незалежної України - це проблеми переважно чисто соціального та соціально-політичного характеру. Так, наприклад, часто зустрічаються дослідження на тему молодіжних субкультур (Г.М. Іващенко), дослідження політичної участі молоді (Є. Головаха), і в роки після Майдану почалася велика хвиля досліджень молоді від Міністерства молоді та спорту України (переважно, як ми їх називаємо, “портретних” - тобто таких, що описують основні риси сучасної молоді, її потреби й проблеми) і молодіжної політики, направлених на вивчення впливу спершу пандемії, а потім і війни на молодь. До так званих “портретних” досліджень відносяться "Прагнення, бачення розвитку і погляди української молоді", проведене Gfk Ukraine (2014), та "Молодь України - 2015", проведене тією самою компанією. Серед досліджень молодіжної політики варто відмітити “Молодіжна політика в Україні: аналітика, політика, практика” (2022) за підтримки ЮНІСЕФ, в якому детально розібрані всі ініціативи, програми, заходи щодо молоді на предмет цільової аудиторії, мети впровадження. Окремі вчені та

команди соціологів теж на місці не стояли і теж досліджували молодіжну політику. Таким чином, наприклад, в 2015 з'явилося дослідження “Молодіжна політика: проблеми та перспективи” за авторством Світлани Щудло (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка) та Пьотра Длугоша (Жешувський університет), так само з'явилося в тому ж році “Молодіжні громадські організації в системі соціального захисту молоді” за авторством пані Закриницької з вченої спільноти Каразінського університету. Пізніше, в 2020 році Романіка Тетяна написала статтю “Молодіжне безробіття в системі соціально-економічних відносин”, де розбирала в тому числі і молодіжну політику нашої держави у сфері праці. Наступне десятиліття почалося із розвитку представництва молоді в державному управлінні - були засновані відповідні громадські організації.

Разом із новим явищем - молодіжними громадськими організаціями - з'явилися і нові дослідження, до хвилі яких приєднується все більше вчених. Яскравим прикладом є дослідженнями ідентичності молоді, проведене Людмилою Сокурянською з колегами (“Українське студентство у пошуках ідентичності”, 2012) [1]. В цей період соціологи зосередилися на соціокультурних проблемах та питаннях молоді - самоідентифікація, конфлікти, субкультури тощо.

Зі змінами в суспільстві - соціальні, політичні та економічні кризи пізніх нульових років (2004, 2008) - політика держави щодо молоді також зазнавала змін - переважно через розвиток законодавства у вигляді створення термінів для різних явищ соціального життя молоді, введення нових законів, що регулюють діяльність молоді. Але в цей час соціологи почали менше приділяти свою увагу взаємодії молоді і держави, натомість більше уваги приділяючи проблемам молоді на мікрорівні: девіації (в першу чергу, різні залежності), проблеми взаємодії поколінь тощо. Фактично не було досліджень ефективності реалізації програм молодіжної політики.

Поступово після 2014 року дослідники почали більше уваги звертати на відносини молоді й держави, почавши досліджувати її в контексті війни,

переселення та соціальної нестабільності. До цієї хвилі досліджень можна віднести роботу Людмили Жужи “Молодіжна політика в Україні: стан і шляхи реформування”, а також міждисциплінарне дослідження Ярослава Співака “Ресоціалізація молоді із зони АТО”.

1.3 Мета та основні завдання державної молодіжної політики в умовах незалежної України

На момент розвалу Союзу в Україні не було своєї власної молодіжної політики, і перші десять років незалежності були присвячені в тому числі й формуванню молодіжної політики нашої держави. У законодавчих актах визначення основ державної молодіжної політики відбулося в грудні 1992 року в декларації “Про загальні засади молодіжної політики в Україні”.

Декларація проголошувала, що:

- 1) Молодіжна політика є пріоритетним і специфічним напрямом діяльності держави й здійснюється в інтересах молодої людини, суспільства, держави з урахуванням можливостей України, її економічного, соціального, історичного, культурного розвитку і світового досвіду державної підтримки молоді;
- 2) Декларація є основою для подальшого розвитку державної молодіжної політики, її правової бази, практичної діяльності органів державної влади і управління, яка спрямовується на сприяння повноцінного розвитку молодих громадян України;
- 3) Головним гарантом здійснення державної молодіжної політики є Україна як суверенна держава [10].

Метою тодішньої молодіжної політики було проголошено “створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в

інтересах України” [11]. Завдання же тоді стояли перед молодіжною політикою такі:

1. Вивчення становища молоді, створення необхідних умов для зміцнення правових та матеріальних гарантій щодо здійснення прав і свобод молодих громадян, діяльності молодіжних організацій для повноцінного соціального становлення та розвитку молоді;
2. Допомога молодим людям у реалізації й самореалізації їх творчих можливостей та ініціатив, широке залучення юнаків і дівчат до активної участі у національно-культурному відродженні українського народу, формуванні його свідомості, розвитку традицій та національно-етнічних особливостей;
3. Залучення молоді до активної участі в економічному розвитку України;
4. Надання державою кожній молодій людині соціальних послуг по навчанню, вихованню, духовному і фізичному розвитку, професійній підготовці;
5. Координація зусиль всіх організацій та соціальних інститутів, що працюють з молоддю [11].

Таким чином, молодіжна політика на момент появи України як незалежної держави не мала чіткого визначеного вектору підтримки молоді, а орієнтувалась на підтримку молоді комплексно й всебічно, без акценту на якісь певній сфері.

У 1996 році державні юридичні структури, що опікувалися справами сім'ї та молоді було об'єднано. В наступні десятиліття було ще декілька реформ цієї структури (2001 та 2010 року) без значної зміни функціоналу, аж доки вона не перетворилась на Міністерство молоді та спорту України, що нині опікується виключно проблемами молоді, спорту та їх поєднання [9]. Оскільки реформи міністерств десятих років переважно звучували список типів людей, проблемами яких вони опікуються, ми робимо висновок, що уряд України взяв курс на вузьку спеціалізацію своїх міністерств з метою підвищення ефективності їх роботи шляхом конкретизації і звуження переліку завдань.

Для полегшення опису молодіжної політики нашої держави в історичній

ретроспективі я розділю завдання молодіжної політики на дві великі умовні групи: ті, що стосуються розвитку молоді (освіта та спорт - пільги, програми обміну, можливості безкоштовного навчання тощо) та ті, що стосуються її участі в керуванні державою (регуляція участі в громадських і молодіжних організаціях, регулювання діяльності таких організацій тощо).

Спершу пропоную розглянути “групу розвитку”. До завдань цієї групи ми відносимо:

1. Забезпечення доступу до професійної та вищої освіти;
2. Забезпечення можливості побудови легальної й конкурентно оплачуваної кар’єри із дотриманням трудового кодексу;
3. Регулювання роботи державних і приватних освітніх закладів у відповідності до потреб молоді і держави: укази, нормативні акти тощо.

Розглянемо ці пункти детальніше:

- 1) Сфера вищої освіти з юридичної точки зору майже не зазнала значних змін: лише у 2005 році Україна підписала Болонську декларацію, тим самим почавши процес реформування системи вищої освіти під європейські стандарти - програма обміну, реформа наукових звань, певні адміністративні зміни тощо, та в 2014 році вийшов закон про вищу освіту, який надав чіткого визначення багатьом явищам і процедурам цієї сфери (академічна доброчесність там була точно сформульована, наприклад). В той же час процедура вступу майже не змінилася, процедура прийняття на бюджетну форму навчання також, як і більшість інших бюрократичних процедур у закладах вищої освіти (далі - ЗВО);
- 2) Забезпечення можливості побудови легальної й конкурентно оплачуваної кар’єри із дотриманням трудового кодексу відбувається із допомогою трудового кодексу та через ряд нормативних актів із кодексу цивільного [8];
- 3) Для недобросовісних роботодавців, які використовують молодь на роботі порушуючи її права, діють в повній мірі санкції, передбачені юридично кримінальним кодексом; в даному випадку ККУ не робить різницю між

порушенням прав старших вікових груп та молоді [8];

- 4) Під словосполученням “Регулювання роботи державних і приватних освітніх закладів” ми розуміємо накази/укази/інші правові акти, які містять прямі інструкції щодо взаємодії з молоддю. До них, наприклад, належать накази й інструкції від Міністерства освіти і науки України про проведення шкільних активностей на всеукраїнському рівні, зміни шкільної програми, тощо.

Тепер розглянемо “групу держуправління”. До задач цієї групи завдань молодіжної політики ми відносимо:

1. Забезпечення наявності правової можливості легально вступати в/створювати громадські молодіжні організації;
2. Забезпечувати таким організаціям інструменти впливу на механізми управління державою: права на прийняття рішень, права на заборону, право на подачу в суд на державну організацію тощо.

Розглянемо ці пункти детальніше:

- 1) Є окремий закон, який присвячений саме молодіжним організаціям. Він має назву “Про молодіжні та дитячі громадські організації” [12] та наступний зміст:

- Молодіжні громадські організації - об’єднання громадян віком від 14 до 35 років, метою яких є здійснення діяльності, спрямованої на задоволення та захист своїх законних соціальних, економічних, творчих, духовних та інших спільних інтересів;
- Молодіжні та дитячі громадські організації утворюються і діють на засадах добровільності, рівноправності їх членів, самоврядування, законності та гласності їх членів, зокрема: молодіжні та дитячі громадські організації зобов’язані доводити до відома громадськості відомості про свою діяльність у формах, що не суперечать законодавству; інформація, що міститься у статутах, про склад керівних органів, про джерела матеріальних та інших надходжень, а також пов’язана з діяльністю молодіжних та дитячих громадських

організацій, не є конфіденційною або іншою інформацією, яка охороняється законом.

- Засновниками молодіжних та дитячих громадських організацій можуть бути громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, які досягли 14-річного віку.
- Молодіжний рух в Україні координується Українським національним комітетом молодіжних організацій, який є незалежною неурядовою організацією і має статус всеукраїнської спілки молодіжних та дитячих громадських організацій;
- Членські внески і добровільні пожертвування, отримані від юридичних чи фізичних осіб, що спрямовуються на здійснення статутної діяльності молодіжних та дитячих громадських організацій та їх спілок, не є об'єктом оподаткування;
- Молодіжні та дитячі громадські організації залучаються органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування до розроблення і обговорення проектів рішень з питань державної політики щодо дітей та молоді. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування - ініціатори розроблення державної цільової програми розміщують на своєму офіційному веб-сайті проекти концепцій державних цільових програм, які стосуються дітей та молоді, а також розглядають пропозиції до них від молодіжних та дитячих громадських організацій у порядку, визначеному законом [12].

Проаналізувавши зазначені пункти, можна зробити наступні висновки. По-перше, центральна влада бере на себе мінімум зобов'язань щодо захисту інтересів молоді, перекладаючи їх на владу місцеву. І ми не знайшли гарантій врахування інтересів молоді органами місцевої влади - не передбачено жодних вказань на покарання цих органів у разі халатного ставлення до потреб молоді –

відсутня фраза на кшталт “карається згідно статті (номер статті) КУпАП” або подібні їй. Немає юридично закріпленої відповідальності або винагород за якісну роботу - немає стимулу до доброякісного виконання своїх обов’язків.

Молодіжна політика згідно декларованих для неї завдань має допомагати молоді бути не маргінальною групою суспільства, як це було ще в середині минулого століття, а органічно в нього вписатися, виконуючи свої функції та задовольнивши свої потреби у самореалізації, розвитку, фінансах тощо. Тобто молодіжна політика є інструментом налагодження нормального функціонування великої соціальної групи з допомогою соціального інституту - держави. І це відповідає Парсонсівській теорії структурного функціоналізму в контексті того, що всі частини суспільства взаємопов’язані та виконують один для одного певну роботу - одні інститути відтворюють суспільство, інші цей процес регулюють, певні регулюють регулюючі інститути тощо [8]. І якщо роздивлятися молодіжну політику України із позиції структурного функціоналізму, то виникає декілька питань, наприклад: “Наскільки ефективно держава виконує свою функцію з підтримки молоді?”, “Як виміряти цю ефективність?”, “Як відбувається взаємодія з державою з боку молоді?”, “Які наслідки цієї взаємодії?” тощо.

З моменту розвалу СРСР пройшло вже більш ніж тридцять років, а тому не дивно, що сучасна молодь за цілим рядом психологічних, соціальних і культурних характеристик значно відрізняється від своїх однолітків радянського й раннього (дев’яності-нульові роки) пострадянського періоду. Відносини між громадянами й державою тоді будувалися за принципом “батько-дитина” - тобто молодіжна політика Союзу мала високий рівень патерналізму та соціального інфантилізму, за якого спостерігалася дуже велика довіра до держави, як соціально-економічна, так і психологічна залежність від неї й неможливість взяти на себе відповідальність за власне майбутнє. Під “неможливістю взяти відповідальність” ми маємо на увазі, наприклад, небажання брати участь в політичному житті країни (навіть на найнижчих рівнях), неадекватні очікування від державних служб (наприклад, що вони повинні пояснювати деталі про “підводні камені” своєї роботи) тощо. Сьогодні вже є досить представників

молоді, у свідомості не спостерігається зв'язок з минулим політичним режимом, відбувається постійне сприйняття й інтенсивне засвоєння ними сучасних демократичних цінностей. Яскравими ознаками відсутності цього зв'язку стали сприйняття й участь в Революції Гідності, у ході якої велика кількість молодих людей країни повстала та силою, не зважаючи на ризик для здоров'я (а потім і життя) відстоювала рух політики країни в бік євроінтеграції, захищала своє право на свободу й незалежність. Сучасна молодь у своїй більшості вже не сприймає державу як "батька". Таке ставлення до влади властиве більшості сучасних демократичних суспільств. Спричинене воно розумінням молоддю основ державотворення, донесених до молоді через освіту, і розумінням нею своїх прав як громадян держави.

Висновки до розділу 1

Сьогодні спостерігається поступовий відхід від жорсткої централізації управління там, де це можливо, і сфера взаємодій з молоддю - не виключення. Відповідальність з плином часу перекладається з центру на місцеву владу, як і обов'язки щодо взаємодій з молоддю. Це явище ми вважаємо ознакою адаптації владних структур до потреб суспільства, керування яким в умовах демократизації цього суспільства ускладнюється у випадку централізації управління через затримку між виникненням проблеми і донесенням її до влади через бюрократичні процедури.

Молодіжна політика почала по-справжньому цікавити вітчизняних соціологів відносно недавно, а до того вони більше цікавилися більше молоддю, ніж її взаємодією з державою.

РОЗДІЛ 2: Емпірична частина

2.1 Методологічні засади дослідження молодіжної політики в Україні

Методом дослідження є вторинний аналіз даних. Для цього в якості бази даних ми будемо переважно використовувати дані моніторингових досліджень молоді, проведених Міністерством молоді та спорту України або зроблених на їх замовлення у період не раніше 2018 року, а також їх звіти про молодь і заходи щодо неї за той же період. Такий строк вибраний через низьку актуальність більш ранніх даних, оскільки молодь до і під час гострої фази війни на Донбасі та після - це дещо різна молодь, з різним світоглядом, різною національною ідентичністю тощо.

Способом дослідження є формалізований аналіз документів, в якості яких будуть використовуватись переважно звіти Міністерства молоді та спорту України, а також звіти за результатами соціологічних досліджень молодіжної політики за період не раніше 2018 року.

Метою емпіричної частини мого дослідження є перевірка гіпотез, висунутих за результатами теоретичного осмислення сучасної молодіжної політики України, проведеного мною у теоретичній частині цієї роботи, а саме:

- Молодь фактично відсутня у громадському житті країни через відсутність у місцевої влади мотивації допускати молодь до прийняття рішень;
- Проблеми молодіжної політики України багато у чому зумовлені відсутністю контролю за виконанням місцевою владою її обов'язків.

Для визначення поняття “ефективність молодіжної політики” ми пропонуємо знову звернутися до функціоналізму, прихильники якого бачать суспільство як сукупність груп, що задовольняють потреби один одного. І власне ступінь задоволеності потреб ми вважаємо однією з мір ефективності. Друга міра - громадська участь. Ми так вважаємо, тому що одне із завдань молодіжної політики - це допомога молоді у всебічному розвитку, в тому числі і як громадян також. Розвиток як громадян, окрім участі в громадському житті територіальної

спільноти, означає також і обізнаність щодо інструментів впливу, серед яких молодіжна політика є одним з основних, тому обізнаність щодо молодіжної політики та громадську обізнаність ми також вважаємо мірами ефективності молодіжної політики.

Індикаторами проблем ми вважаємо ті властивості тих чи інших процесів молодіжної політики, що репрезентують шкоду чи/та неефективність цих процесів. Під неефективністю ми маємо на увазі неспроможність виконати завдання, ради якого процес було ініційовано, та/або незаплановані витрати часу та/або грошей на виконання поставленого завдання. До них відносяться:

- Надмірна бюрократизація
- Корупція
- Невиконання завдання
- Розповсюдження серед молоді негативних по відношенню до держави настроїв
- Ігнорування інтересів і запитів молоді.

Почати емпіричну частину цієї роботи ми хотіли би з дослідження потреб молоді, аби зрозуміти, наскільки вони були задоволені.

2.2 Актуальні проблеми молодіжної політики в Україні: аналіз результатів опитувань та документів

Задоволеність потреб молоді є відносно локально досліджуваною проблемою в територіальному значенні. Національні опитування молоді, що досліджували її потреби, відбувалися переважно до повномасштабного вторгнення 2022 року. В той же час у минулому році Міністерство молоді та спорту України провело загальнонаціональне опитування молоді з метою вивчити вплив на неї війни. Один з блоків запитань стосувався того, чого молоді бракує - тобто того, що вона потребує. Згідно результатів дослідження, основні потреби молоді викликані саме війною - це здоров'я (42% опитаних), гроші (31%), вільний час (26%), фізична безпека (26%) і психічне здоров'я (25%)[13,

с.12]. Ці потреби задовольнити засобами молодіжної політики - організаціями діяльності молодіжних рад, залученням молоді до прийняття важливих рішень - неможливо (можна лише пом'якшити шляхом волонтерства, допомоги в пошуку відповідних спеціалістів тощо).

За даними всеукраїнського опитування молоді, за авторством Центру аналізу та соціологічних досліджень (CISR) Міжнародного республіканського інституту (MPI) в межах програми USAID “Мріємо та діємо”, проведеного в червні-липні 2024 року, ніколи не шукали інформацію про політику 61% молоді, в той час як ще 24% опитаних шукали інформацію про політику не частіше кількох разів на місяць [5, с.75]. При цьому частота обговорень вже відомої інформації про політику збільшується прямо пропорційно близькості співрозмовників. Так, наприклад, з друзями з інших країн українську політику кілька разів на тиждень обговорювали 15% опитаних, з друзями всередині країни - 22%, а з батьками/опікунами всередині країни - вже 32%.

Якщо порівнювати з показниками громадянської участі й зацікавленості за останні кілька років, то можна помітити тенденцію до зменшення зацікавленості молоді у пошуку інформації про стан справ в країні: так наприклад, в 2023 році ніколи не шукали інформацію про стан справ в країні 50% молоді проти 61% в 2024, а рідше кількох разів на місяць це робили 9% молоді проти 24% в 2024 [5, с.71; 7, с.60]. У контексті громадянської активності спостерігається тенденція на її підвищення: так наприклад, за даними тих же двох досліджень в 2023 45% молоді займалися громадською активністю політичного характеру проти 47% в 2024, підписували петиції 75% проти 68% у 2023, у демонстраціях в 2024 брали участь 24% проти 19% у 2023 [14, с.79-80; 7, с.62-63]. І схожа картина спостерігається за всіма видами громадянської активності, за якими були питання.

Згідно дослідження UNICEF “Участь молоді в прийнятті рішень на місцевому рівні”, проведеного у травні - серпні 2024 року, про можливість залучення молоді до прийняття рішень на місцевому рівні в громаді знали лише 38% молоді, а з тих, хто знали, більше половини знали лише про один інструмент

участі в прийнятті рішень - молодіжні ради [15]. І лише 18% опитаних з тих, хто про молодіжні ради знав, брав у них участь [15].

Якщо підбивати попередні підсумки по ефективності молодіжної політики за кожним з індикаторів, то вони будуть виглядати наступним чином:

- Рівень задоволеності потреб - тут більшість потреб від молодіжної політики не залежать. Лише можливості для самореалізації (їх потребувало 23% респондентів) можуть бути надані засобами молодіжної політики, і то не повністю.
- Рівень громадської участі молоді: більше половини молоді бере участь у різних громадських заходах, займається волонтерством тощо. При цьому спостерігається тенденція до підвищення відсотка активної молоді впродовж останнього року.
- Рівень обізнаності щодо молодіжної політики є доволі невисоким - респонденти національного опитування молоді про молодіжну політику, проведеного UNICEF у серпні-жовтні 2024 року, оцінюють свою обізнаність щодо молодіжної політики за п'ятибальною шкалою в абсолютній своїй більшості не вище 3 - лише 11% опитаних оцінили свою обізнаність на 4 бали, і лише 5% на 5. Свої знання на 1, 2 та 3 бали оцінили 32, 24 і 28 відсотків респондентів відповідно [16].
- Зацікавленість молодіжною політикою згідно того ж дослідження доволі висока - 67% респондентів хотіли б дізнатися більше про молодіжну політику [16]
- Рівень обізнаності про можливість й інструменти прийняття рішень в громаді нижче середнього.

Ми будемо аналізувати документи послідовно, починаючи з доповідей Міністерства молоді та спорту України в сфері державної політики у хронологічному порядку.

Спершу аналізуватись буде доповідь Міністерства молоді та спорту України про участь молоді у реформуванні держави 2018 року.

В цій доповіді автори висувають на перший план рішення проблем, які

вони помітили, і вже потім описують самі проблеми: розбудова демократичної держави, проведення реформ в Україні потребує суттєвого оновлення інституту державної служби, формування якісно нового кадрового потенціалу, підготовки і залучення молоді до роботи на державній службі. За даними соціологічного дослідження «Молодь України – 2017», для майже 21% молодих людей професія державного службовця є привабливою, при цьому 22% опитаної молоді переконані, що вона сьогодні може допомогти досягнути успіху в житті. Вище за потенціалом респонденти оцінюють лише можливості таких професій, як: бізнесмен, підприємець (51%), юрист (41%), спеціаліст програмного забезпечення і комп'ютерної техніки (36%) та лікар (26%) [2, с.26].

Другою проблемою було визначено недостатнє фінансування молодіжних рад та недосконале законодавство щодо них. Так, згідно того ж опитування, 23% респондентів вважають, що молодіжні ради недостатньо фінансуються, а 22,8% вважають, що треба прийняти більш підходяще законодавство. Ще 19,6% респондентів вважають, що необхідно вводити більш ефективні практики роботи рад.

В цілому за цей рік можна сказати, що молодь відчувала потребу у залученні себе до управлінських процесів, але ця потреба була переважно проігнорована через наявність об'єктивних причин, наприклад, брак фінансів та недостатньо підготовлене законодавство.

Доповідь за 2019 рік фокусується на проблемах молоді в сфері працевлаштування. Доповідь складається з чотирьох розділів, два з яких описують ринок праці та становище молоді на ньому. Лише третій розділ присвячений державній політиці щодо молоді та її праці, і цей розділ описує як результати реалізації державних програм зі сприяння зайнятості серед молоді, так і нормативно-правову базу розвитку молодіжного сегменту ринку праці.

Основні проблеми, висвітлені в цій доповіді:

- Значна частина (а саме - 72,4%) молоді не зайнята, а відтак не приносить нічого нового в економіку країни [3, с.6];
- Дуже низька ефективність профорієнтаційних заходів, проводжуваних

органами служби зайнятості, в розрізі їх впливу на вибір молоддю професії для працевлаштування. В той же час саме на цю діяльність, порівняно з іншими працевлаштувальними заходами, держава витрачає найбільше грошей;

- Помітне бажання великої частки молоді мігрувати за кордон у пошуках більш великої зарплатні;
- Ускладнена професійна адаптація, яка є наслідком невідповідності отримуваних у ЗВО очікувань від роботи та нею самою;
- Низька самозайнятість молоді.

В цій доповіді відмічено наступні тенденції:

- Збільшення трудової міграції молоді за кордон;
- Зниження напруги на ринку праці внаслідок виїзду працездатної молоді за кордон;
- Підвищення рівня професійних навичок через працю за кордоном - і відповідно через навчання у висококласних спеціалістів;
- Молодь краще за старші групи забезпечена фінансами;
- Є складнощі зі стажуванням та проходженням виробничої практики.

Того року із наявних проблем, статистики, отриманої під час опитувань, та тодішніх умов існування молоді дослідники зробили наступні висновки:

- Робота з покращення становища молоді на ринку праці ведеться, однак заходи державної політики щодо молоді реалізуються неефективно [3];
- Основними проблемами молоді на ринку праці є небажання роботодавців брати на роботу молодь без стажу роботи, а відтак спостерігаються проблеми зі стажуванням та проходженням виробничої практики, оскільки безоплатно її проходити молоді люди не хочуть, а механізмів забезпечення їх права на оплачувану практику немає [3].

Доповідь за 2020 рік відсутня у відкритому доступі або ж її взагалі не існує - достеменно невідомо.

Доповідь за 2021 рік фокусується на реформуванні молодіжної політики відповідно до вимог молоді і держави.

Автори дослідження розбили його на чотири великих змістових блоки: молодь у демографічному вимірі, громадянська позиція молоді та громадянська активність, модернізація концептуальних і нормативно-правових засад молодіжної політики України та інновації в публічному секторі молодіжної політики.

Автори помітили наступні проблеми:

- Молодь бачить розвиток економіки країни у нарощуванні експорту ресурсів, не у розвитку технологічного виробництва;
- Молодь менше за старше покоління цікавиться політикою;
- Молодь не залучена в громадянське життя суспільства;
- Молодь не є більш готовою до модернізаційних процесів, ніж старше покоління;
- Молодь не довіряє державі та владі.

Якщо підбити попередні підсумки, то вимальовується наступна картина: краще забезпечена фінансово молодь менш залучена до громадського життя суспільства та політики за старше покоління. Вона гостріше відчуває необхідність особисто брати участь у керівництві життям країни.

Перед тим, як починати аналіз сучасної молодіжної політики, ми вирішили подивитися історію її змін з 2018 року, аби зрозуміти, які є закономірності при втіленні заходів і цілей молодіжної політики України в життя, які є основні проблеми, і наскільки добре цілі молодіжної політики, прописані у відповідних документах, виконуються на місцях.

Бородін Є.І. цей період розвитку молодіжної політики описав як період поглиблення децентралізації та її наслідків (з 2018 по 20ті). За його словами, децентралізація сприяла підвищенню уваги до молодіжної політики на місцевому рівні. Було затверджено типові положення про молодіжний центр та експертну раду при ньому (2017 р), опрацьовані положення про аналогічні структури на місцевому та регіональному рівнях (2018 р). Міністерство молоді та спорту України почало конкурс з визначення проектів національно-патріотичного виховання від інститутів громадянського суспільства з наданням

бюджетних коштів (2018 р). Поглиблено міжнародну співпрацю, а саме - з молодіжним сектором Ради Європи. Результати - Національний знак якості та критерії якості для молодіжних центрів (2017 р). Було засновано Всеукраїнський молодіжний центр (2019 р) [4].

Міністерством молоді та спорту у партнерстві з ЮНІСЕФ та іншими партнерами було розроблено проект Стратегії розвитку молодіжної політики до 2030 року. З 2 вересня 2019 р. за молодіжну сферу стало відповідати Міністерство культури, молоді та спорту України. 4 грудня 2019 р. було засновано Державне агентство розвитку молоді та громадянського суспільства України. До основних проблем відносяться питання розриву між офіційно задекларованими підходами у сфері державної молодіжної політики та реальним станом її реалізації в центрі та на місцях. З одного боку, українське молодіжне законодавство дійсно розвивалося з прицілом на залучення молоді до керування країною, однак, реалізація державної молодіжної політики в Україні характеризується тим, що задекларовані в законах положення знаходять втілення у вигляді обмежених “пілотних” проектів, а не реальних можливостей для переважної більшості молоді в Україні. До того ж те ж саме законодавство з питань соціального становлення та розвитку молоді в Україні потребує своєї модернізації, зокрема в контексті євроінтеграційних процесів. При цьому, гостро стоїть питання про збереження всього того позитивного, що було напрацьовано у попередні роки [4, с.12-13].

В цілому, якщо придивитися до історії розвитку молодіжної політики у 2018-2022 роки, то можна помітити тенденцію до великої роботи з законодавством, і малої роботи саме з молоддю. Міністерства реформуються, з'являються нові закони, нові програми молодіжної політики, однак зацікавленість молоді в політиці і громадському житті країни як була дуже низькою, так низькою в цей період і залишається. Це підтверджують дані дослідження “Молодь-2018”, проведеного Міністерством молоді та спорту України. Згідно цих даних, взагалі не цікавляться політикою 29,5% всіх респондентів, при цьому серед респондентів віком 14-19 років цей показник ще

вищий - 43% [2, с.32]. В 2021 році IREX за підтримки USAID провела дослідження погляду молоді на те, яким має бути молодіжний центр. І в дослідженні деяку увагу приділили проблемі низької обізнаності молоді про них. Так на питання “Чи відомо Вам про існування молодіжного центру на території Вашого населеного пункту?” більшість респондентів (сумарно - 60%) відповіли, що не відвідують його, і відповідь “мені не відомо, чи є у нас такий заклад” дала чверть всіх респондентів [18, с.7].

Згідно з дослідженням “Українська молодь сьогодні”, проведеного центром аналізу та соціологічних досліджень (CISR) Міжнародного республіканського інституту (IRI) в 2024 році, з 2018 року ситуація змінилась не сильно. Молодь все ще не дуже цікавиться політикою та громадською участю (окрім волонтерства). Так, на питання “За останні три місяці як часто ви шукали інформацію про політику” відповіді “Щодня або майже щодня” дали 7% респондентів, та відповідь “Кілька разів на тиждень” лише 15%, в той час як взагалі і ніколи не шукали ніяких новин 39% респондентів. Схожа картина спостерігається і в інших аспектах залученості молоді. Так, на питання “За останні три місяці як часто ви обговорювали з друзями ситуацію в Україні” відповіді “Щодня або майже щодня” та “кілька разів на тиждень” дали 15% та 25% відповідно.

На питання “Чи займалися ви такими видами громадської активності” в графах “Моніторили заяви державних чиновників чи діяльність місцевих депутатів”, “Брали участь у засіданнях громадських рад при органах місцевого самоврядування у вашому населеному пункті”, “Витратили свій час на громадську справу чи політичну діяльність” менше половини респондентів поставили ствердну відповідь [5, ст.77-79].

Це означає, що заходи із залучення молоді до політики і громадського життя не були достатньо ефективними. Звідси випливає питання про те, що це були за заходи, і чому вони були не ефективними. Дослідження ринку праці також вказують на нерозв’язані проблеми молоді у цій сфері: так, наприклад, дослідження, проведене національним інститутом стратегічних досліджень

“Молодіжний сегмент ринку праці України в період повномасштабної війни” показало, що в нашій країні існує проблема переходу з навчання до, власне роботи - молоді люди випускного віку (25-29 років) складають помітну частину (5,1% чоловіків і 7,2% жінок) безробітної молоді. При цьому до повномасштабного вторгнення ситуація не була кращою - 8,8% та 8,4% відповідно - судячи зі зниження кількості безробітних ми робимо висновок, що доля безробітної молоді впала не через розв'язання її проблем, а через війну - хтось пішов на фронт, хтось емігрував, хтось загинув, хтось влаштувався на якусь просту роботу [6]. Автори дослідження в якості причин нинішнього стану молоді на ринку праці вказують на невідповідність доходу очікуванням молоді та складність працевлаштування самого по собі. До того ж з початком повномасштабного вторгнення становище молоді як робочої сили погіршилось: якісь організації-роботодавці знищені, якісь виїхали, якісь на окупованих територіях, де працювати було неможливо через значні пошкодження критичної інфраструктури. Державою було прийнято деяку кількість заходів із поліпшення становища молоді - так, наприклад, вже добігає до кінця свого терміну програма “Молодь України - 2021-2025”. Ця програма мала на меті виконання наступних завдань (із зазначенням мінімального очікуваного результату):

- Збільшення чисельності молоді, яка бере участь у заходах неформальної освіти та усвідомлює необхідність навчання протягом життя;
- підвищення рівня компетентностей (знань, умінь, навичок, ставлень тощо), у тому числі фінансової та цифрової грамотності, правової спроможності для активної участі та інтеграції в суспільне життя;
- підвищення рівня медіаграмотності;
- опанування нових знань та навичок, розвиток наявних та здобуття нових компетентностей з метою професійного розвитку та провадження підприємницької діяльності в Україні;
- зростання частки дослідників віком до 40 років у загальній кількості дослідників;

- зростання чисельності молоді із сформованим відповідальним ставленням до власного здоров'я;
- зменшення чисельності молоді, яка має соціально небезпечні захворювання, психічні розлади та різні форми залежності від психоактивних речовин, наркотичних засобів, психотропних речовин, алкоголю та тютюнових виробів;
- зростання чисельності молоді, яка має знання та навички з планування сім'ї та репродуктивного здоров'я;
- підвищення рівня поінформованості суспільства про потреби молоді з числа осіб з інвалідністю та підвищення ступеня її інтеграції;
- збільшення частки молоді з інвалідністю, яка бере участь у діяльності інститутів громадянського суспільства та молодіжних центрів, має досвід волонтерської діяльності, користується формами безпосередньої участі;
- підвищення рівня компетентностей під час участі у проектах та заходах, спрямованих на реінтеграцію молоді з тимчасово окупованих територій України у Донецькій та Луганській областях, Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, понад 123 тис. молодих людей;
- вступ на підготовчі курси до закладів вищої освіти, розміщених на територіях, де органи державної влади здійснюють свої повноваження в повному обсязі, 3,5 тис. молоді з тимчасово окупованих територій України у Донецькій та Луганській областях, Автономної Республіки Крим та м. Севастополя;
- вступ 10 тис. молоді з тимчасово окупованих територій України у Донецькій та Луганській областях, Автономної Республіки Крим та м. Севастополя до закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, розміщених на територіях, де органи державної влади здійснюють свої повноваження в повному обсязі;
- залучення до своєї діяльності волонтерів та фахівців, які популяризують волонтерську діяльність серед молоді, що підвищили рівень своєї фаховості для розвитку культури волонтерства серед молоді, понад 13 тис.

представників організацій;

- взяття участі у процесах ухвалення рішень понад 78 тис. представників органів учнівського та студентського самоврядування, молодіжних консультативно-дорадчих органів;
- інформування понад 80 тис. молоді про форми безпосередньої участі у суспільному житті;
- взяття участі у проектах у рамках здійснення обмінів молоддю у партнерстві з іншими державами та міжнародними організаціями понад 18000 молодих людей;
- навчання, у тому числі за програмою “Молодіжний працівник”, понад 27 тис. представників інститутів громадянського суспільства та фахівців, які працюють з молоддю;
- отримання відповідних компетентностей для підвищення рівня спроможності та якості діяльності понад 17 тис. представників молодіжних центрів;
- залучення до діяльності державної установи “Всеукраїнський молодіжний центр” понад 17% молоді;
- збільшення на 55,6% молоді, яка підвищить рівень своєї активності та інтеграції в суспільне життя завдяки участі у проектах молодіжних та дитячих громадських організацій, порівняно з 2020 роком;
- навчання для підвищення рівня компетентностей для роботи з молоддю понад 2,5 тис. представників, які працюють у молодіжних та дитячих громадських організаціях;
- інформування понад 1,5% молоді, зокрема вразливих категорій молоді та української молоді діаспори, про можливості, наявні та нові інструменти, її права та обов’язки для самореалізації, розвитку, участі та інтеграції у суспільне життя [7].

І як показує дослідження молодіжного сегменту ринку праці, проведене національним інститутом стратегічних досліджень у 2023 році, частково цілей програми було досягнуто. Результати її програми мають наступний вигляд:

- Дещо зменшено кількість безробітних працездатного віку: в 2023 році у віковій групі 14-24 роки кількість безробітних чоловіків знизилась на 0,5%, кількість безробітних жінок - на 0,1%; Кількість безробітних у віці 25-29 років знизилась на 2,3% серед чоловіків і на 1,2% серед жінок; у віці 30-34 роки кількість безробітних серед чоловіків знизилась на 2,5%, серед жінок знизилась на 0,7%
- Стала більш поширеною самозайнятість [6].

Ми бачимо проблему в тому, що ця програма була переважно сфокусована на вирішенні проблем не стільки молоді, скільки ринку праці загалом. В той же час проблему низької залученості молоді до громадського життя і прийняття рішень у ній також спробували вирішити.

Фокус на вирішенні проблем ринку праці – неоднозначне явище для молоді. З одного боку, однією з головних потреб молоді, згідно дослідження “Вплив війни на молодь в Україні” 2023 року - це потреба саме у працевлаштуванні [13, с.4]. З іншого боку, на нашу думку, недостатньо приділили уваги іншій великій проблемі - громадській участі молоді. Так, наприклад, 72% висловили бажання зайнятись процесом відновлення громади, але лише 1% вказав що вже цим займається, а це (участь у відновленні громади) є один з популярних запитів, згідно того ж дослідження [13, с.6].

Окремої уваги заслуговують точні значення очікуваних результатів. Ця програма - велика, охоплює велику кількість людей і великий проміжок часу. Вірогідність того, що буде досягнуто чітко заявлених результатів і не менше, не дуже висока - бо соціальні, демографічні й економічні процеси не настільки добре передбачувані. На нашу думку було б доречніше визначити цільові діапазони очікуваних результатів. Ми вважаємо, що такий підхід не є обґрунтованим з огляду на властивості суспільства, в якому певні великі процеси є досить стабільними і певною мірою передбачуваними, але не повною мірою передбачуваними. Так, наприклад, кількість безробітних молодих людей може різко й непередбачувано зрости, якщо, наприклад, станеться якась світова економічна криза на кшталт тої, що була у 2008 році. Або, наприклад, завдання

із залучення до навчання у українських учбових закладах молоді з частково окупованих областей може різко втратити сенс, якщо ці області перестануть бути окупованими або, що гірше, стануть окупованими повністю.

Під час пошуку в інтернеті досліджень громадської участі молоді ми помітили цікаву річ: у відкритому доступі майже немає локальних (на рівні конкретного населеного пункту або конкретної громади) наказів, рішень ради чи подібної документації про допуск молоді до прийняття рішень в громаді. Тобто так, молодіжні ради створені, але на тому й все. Продовживши пошуки ми знайшли цікаву статтю на сайті, присвячену децентралізаційній реформі, в якій у радниці з питань децентралізації та місцевого самоврядування Регіонального офісу U-LEAD на Вінниччині Людмили Гурби було взято інтерв'ю з приводу роботи з молоддю на місцях. Якщо коротко переказати зміст її інтерв'ю, то вийде наступне:

- 1) Дотримання нормативно-правових процедур - це лише початок справи. Далі необхідно вибудовувати довірливі і партнерські стосунки між представниками місцевих рад та молоді;
- 2) Молодіжна рада має стати платформою до залучення молоді у політику, має стати інструментом пошуку лідерів та розвитку їх громадянської відповідальності;
- 3) Молодіжна рада не буде нормально працювати, якщо підійти до її використання суто формально. І ця формальність підходу є причиною неефективної роботи багатьох рад - представники влади не зацікавлені у тому, щоб почути думку молоді, не вивчають її проблематику, не докладають зусиль до вибудовування взаємин співпраці з молоддю.
- 4) Позитивні результати роботи молодіжної ради можуть бути тоді і тільки тоді, коли молодь і влада працюють у синергії;
- 5) Для мотивації молоді до участі в роботі рад треба показати, що її внесок в життя громади є цінним [17].

Якщо підсумувати все нею сказане, то можна дійти до висновку, що на національному рівні державна молодіжна політика здійснюється на достатньому

рівні, в той же час на місцях присутні певні складнощі. Продовження нинішньої молодіжної політики, яка не враховує якість реалізації її програм на місцях, яка не враховує думку молоді про неї, яка не має на меті реально задовольнити молодь, на нашу думку, призведе лише до поглиблення тих вже існуючих демографічних, соціальних, економічних, економічно-соціальних проблем, що пов'язані з молоддю. Буде продовжуватися еміграція (після завершення бойових дій, звісно), буде продовжуватися старіння населення, буде зберігатися недовіра до влади.

В третій хвилі національного опитування молоді, проведеного центром аналізу та соціологічних досліджень (CISR) Міжнародного республіканського інституту (IRI) на питання “Через п’ять років ви б скоріше хотіли...” у графі “постійно жити за кордоном” серед тих респондентів, що у найближчі п’ять років бажають переїхати, саме молодь (в цьому дослідженні - вікова група 16-35 років) є найчисельнішою - 29%. Серед причин бажання переїхати молодь вказує чотири основні причини: “Щоб мати кращі можливості здобути освіту”, “Щоб мати достатні можливості для самореалізації”, “Щоб жити в кращих умовах (краща інфраструктура, екологія, медицина)”, “Щоб мати кращі можливості побудувати кар’єру” [5, с.13, с.15]. З цих чотирьох причин лише одна (“Щоб жити в кращих умовах”) не підпадає під поле діяльності молодіжної політики. Інші три критичні проблеми молоді можуть бути вирішені її засобами. Так, держава зробила деякі кроки для задоволення потреби молоді в побудові кар’єри і самореалізації, однак, наскільки ми можемо спостерігати, ці кроки зроблено на загальнодержавному рівні - і буквально нічого не зроблено для того, аби потреби молоді задовольнялися на місцях. Так, є програма “Кар’єрний старт”, є різні заохочення для роботодавців, щоб вони приймали молодь (компенсація за працевлаштування молоді), однак це все просто норми, програми тощо. Відсутність організації ефективної роботи на місцях унеможливорює належну реалізацію молодіжної політики. Про ситуацію на обласному рівні висловився в інтерв’ю на тренінгу “Молодіжний працівник” Олександр Розанов, голова Молодіжної ради при Черкаській облдержадміністрації:

- 1) Немає державної обласної стратегії молодіжної політики, і немає відповідної програми;
- 2) Розвиток молодіжної політики не може бути якісним, якщо розвивати її нікому - на рівні області не вистачає персоналу;
- 3) Необхідно розвивати молодіжну роботу, оскільки без неї молодіжна політика працювати не буде [19].

2.3. Актуальні проблеми молодіжної політики в Україні: аналіз інтерв'ю з експертами

Юрій Юзич, експерт у молодіжній політиці, в своєму інтерв'ю про молодіжну політику на Ютуб - каналі “NUMO MEDIA” влучно висловився про нинішній стан молодіжної політики - “У нас є імітація молодіжної політики, де молодь - окремо, а молодіжна політика - щось десь працює з найактивнішою частиною молоді, лише поглиблюючи цей розрив”. Також він відзначив проблему того, що в громадах немає потрібних інфраструктурних мереж, хоча і відмітив позитивну тенденцію в цьому напрямку (побудова молодіжних центрів). Реалізації молодіжної політики також заважає саме українське суспільство, яке (на його думку) складається значною мірою з цинічних і егоїстичних людей. І, за його словами, наша політика мала б будуватися на засадах консолідації суспільства, однак українське суспільство дуже роз'єднане та індивідуалістське. І це при тому, що нинішня політика тільки посилює цей індивідуалізм [20], що заважає сформувати суспільство, в якому можна було б проводити ефективну молодіжну політику. Він значну увагу приділяє не тільки проблемам молоді і молодіжної політики, а й деяким проблемам суспільства в цілому. На його думку, перед тим як вибудувати молодіжну політику, треба створити консолідоване, із великою кількістю горизонтальних зв'язків громадянське суспільство, в якому ідеї молоді будуть почуті і будуть реалізовуватись. І він не бачить чинників, які би сприяли його побудові. До цих чинників він відносить компромісність державної політики, орієнтованість керівників громадських організацій на благо

громади, а не на власну вигоду, та бажання широких мас людей впливати на життя громади, розуміння зв'язку стану громади і власного життя. А до перешкод - той факт, що люди, які будують політики, скеровані на розвиток громадянського суспільства ніколи в цьому суспільстві не жили, бо вирости в Радянському Союзі. Вони просто не мають реального розуміння того, що мають робити. Вже під кінець інтерв'ю він зазначив, що віра може бути корисним інструментом побудови громадянського суспільства - вона може бути стовпом, довкола якого люди будуть гуртуватися.

Юрій Юзич був не єдиним, то відмітив роз'єднаність українського суспільства. Вадим Ткач, головний спеціаліст відділу молоді та спорту Чернівецької облдержадміністрації, розповів про процес створення Молодіжної ради, основні завдання та хто може увійти до її складу. І в процесі він зазначив одну з головних проблем при створенні молодіжної ради: "Великий ризик, якого я намагаюсь уникнути - це коли кожен тягне одіяло в свою сторону". Він сказав, що люди приходять с гарними ідеями, люди енергійні і рішучі, однак через те, що у кожного своє бачення і ніхто не готовий домовлятися, ця енергія витрачається на суперечки, і ці суперечки призвели до розпаду багатьох молодіжних рад [21]. Цю проблему, на нашу думку, найпростіше вирішити просто почекавши - з часом всі недомовленості здатні відсіятись самі, а ті хто здатен домовлятися, утворять працюючі, довготривалі молодіжні ради. Цей процес характерний для будь-якої нової демократичної структури - досить глянути на парламент США двісті років тому і зараз.

Дослідження молоді останніх кількох років чітко показали, що значних змін у відносинах молоді і держави не спостерігається. Так, рівень обізнаності молоді в інструментах впливу на життя громади поступово зростає (досить тільки поглянути на динаміку частки чувших про молодіжні ради: 43% у 2023р., і 47% у 2024), однак це процес повільний [13, с.61; 5, с.81]. І до того ж обізнаність про інструменти впливу на життя громади ще не означає, що більша частина молоді громадським життям хоча б зацікавиться, ми вже не кажемо про участь. Тому ми вважаємо за необхідне проводити постійну агітаційну роботу з

привернення уваги молоді до громадського життя та інструментів входу до нього. Враховуючи той факт, що сучасна молодь помітну частину свого часу проводить в мережі Інтернет, пропонуємо зосередити основні зусилля там. Оскільки сучасна молодь доволі критично ставиться до офіційних джерел інформації, вважаємо за потрібне паралельно з інтернет-маркетингом використати стародавній, але від того не менш ефективний метод реклами: “сарафанне радіо”. Ми маємо на увазі наступне: співробітникам молодіжних рад варто ненав’язливо агітувати своїх друзів та знайомих, щоб вони зацікавилися громадським життям і якщо й не доєдналися б самі, то хоча б зацікавили в ньому своїх знайомих, ті вже своїх знайомих, і так далі. За рахунок певного рівня довіри серед знайомих людей ставлення до інформації буде менш критичним та упередженим.

З урахуванням вищенаведених в цій роботі результатів досліджень молоді, слів Людмили Гурби, Юрія Юзича та аналізу законодавства в сфері молодіжної політики, проведеного нами в теоретичній частині, ми робимо висновок про правильність наших гіпотез про те, що ефективність молодіжної політики України низька і про те, що основною причиною тому служить незацікавленість адміністративних органів на місцях у вирішенні проблем молоді та долучення її до прийняття рішень. Ситуацію погіршує відсутність у більшості громад молодіжних рад, які мали б допомогти молоді організовано відстоювати свої інтереси. Так, молодіжні ради активно поширюються країною, але, по-перше, до тої ситуації, коли така рада є в кожній громаді ще далеко, а по-друге - ці ради подекуди страждають від кадрового голоду. Як казав голова молодіжної ради при Черкаській облдержадміністрації Розанов, “з чотирма волонтерами та одним керівником молодіжної ради на всю область складно щось робити” [19].

Висновки до розділу 2

Зі сказаного на вищенаведених інтерв’ю ми робимо висновок, що для вирішення проблеми неефективності заходів молодіжної політики щодо залучення молоді в громадське життя необхідно вжити низку комплексних

заходів. Ми маємо на увазі наступне:

1. Або підвищити мотивацію представників влади на місцях до співпраці з молоддю, або необхідно дати молоді більше самостійності - більше можливостей до прийняття рішень в громаді самостійно, з меншою кількістю адміністративних і юридичних перепон.

Підвищення мотивації представників влади - це теж комплексна задача, яка має вирішуватись як “нагайкою”, так і “пряником” одночасно. Тобто одночасно треба і встановити контроль за діяльністю представників влади, і зацікавити їх у належному виконанні своїх обов’язків. Підкреслюємо слово “одночасно”.

Під контролем ми маємо на увазі регулярні дослідження ефективності роботи ради і нерегулярні перевірки державних службовців, що працюють в раді на халатність у виконанні своїх обов’язків з відповідним покаранням за цю халатність. Однозначними індикаторами такої халатності є незнання актуальних потреб молоді. Якщо держслужбовець в молодіжній раді не знає потреби молоді, то це означає, що він з нею не спілкується на рівних умовах і не цікавиться нею. Під мотивацією ми маємо на увазі різноманітні премії і нагороди для тих, під чийм керівництвом молодіжна рада видає позитивний результат. А вимірювати цей результат ми пропонуємо за допомогою тих же самих регулярних досліджень ефективності роботи рад і за допомогою дослідження потреб молоді. Так, наприклад, якщо на питання “Чи знаєте ви про наявність молодіжної ради у своєму населеному пункті?” та “Як ви оцінюєте роботу молодіжної ради із задоволення ваших потреб?” більшість молоді відповість “знаю/відвікую” та “добре” й “дуже добре”, то це означає, що молодіжна рада добре виконує свої функції.

Щодо питання надання молоді більше самостійності. Ми бачимо лише один варіант: юридично дозволити молоді самій визначати, як будуть витрачені кошти, виділені молодіжній раді на вирішення її завдань. Однак тут є проблема із контролем: не можна допустити, щоб молодь з головою пірнула у корупцію, однак і переконтролювати теж не можна:

молоді навряд чи сподобається ситуація, коли формально її до бюджетних рішень допустили, а по факту замість допуску до рішень топлять в перевірках і бюрократії;

2. Активніше розбудовувати на рівні окремих громад та областей молодіжні ради та молодіжні центри, при цьому особливу увагу треба приділяти якості набраного персоналу - не можна допускати ситуацію, коли головою такої ради стає некомпетентна та/або не зацікавлена у партнерській роботі з молоддю людина. І звісно не можна допускати, щоб такі люди займали у молодіжній раді посади групою (наприклад, голова, заступник голови). Можливо, слід при організації молодіжної ради наймати спеціального рекрутера, який буде шукати компетентних, ініціативних та комунікабельних людей;
3. Більше уваги приділити висвітленню в інтернет-медіа діяльності молодіжних рад та способів туди потрапити, треба активніше пропагувати саме молодіжну громадську діяльність. Як показала третя хвиля дослідження “Національне опитування молоді”, яка була проведена в 2024 році, більше половини молоді (53%) не знали про існування молодіжної ради як явища [5, с.81]. До того ж ми пропонуємо проводити агітаційну роботу не тільки з офіційних ресурсів, а й особисто, через “сарафанне радіо” - чутки, або як зараз прийнято говорити “вірусний маркетинг”, в усі часи були ефективною рекламою.

Окрім цього занепокоєння викликає факт, що ситуація з “імітаційністю” молодіжної політики України не була передбачена тими, хто її розробляв. Інтуїтивно здається очевидним той факт, що коли ти доручаєш великій кількості людей якийсь великий проект, і при цьому не слідкуєш за його виконанням на локальному рівні, то проект буде виконано погано, якщо взагалі буде виконано. І здається логічним прийняти якісь заходи із запобігання такій ситуації - створити контролюючий орган, забезпечити механізми кари за халатність і некомпетентність, ввести заохочення для компетентних та старанних виконавців. Однак таких заходів прийнято не було. Роздумуючи над цим, ми прийшли до

двох припущень:

1. Ті, хто розробляв задачі молодіжної політики, виріс у пізньому радянському союзі, в інфантильному суспільстві, де видимість роботи була важливіша за її фактичний результат. Логічно, що до свого завдання вони поставились відповідно до своїх звичок: “Щось-якось напишу, щоб красиво було, а що буде далі - не моя проблема”;
2. Ті, хто розробляв задачі молодіжної політики самі були людьми старанними, і щиро очікували від всіх інших, що вони будуть такі ж. Вони при розробці задач і положень молодіжної політики просто не подумали, що люди на місцях не будуть їх старанно й професійно реалізовувати.

На наш погляд, перший варіант видається більш реалістичним. Радянський вплив на українське суспільство був і залишається дуже значним - радянський інфантильний і егоїстичний світогляд, радянське байдуже ставлення до всього глибоко проникло в українське суспільство, і остаточно зникне дуже не скоро.

І у зв'язку з цим у нас виникло питання для майбутніх досліджень. Звучить воно так: “Наскільки велика частка працівників в сфері молодіжної політики на керівних постах має інфантильний і байдужий світогляд? Які конкретно це має наслідки для молоді, і що з цим можна зробити?”. Виникло таке питання, бо згідно вищенаведених інтерв'ю з працівниками молодіжних рад та облдержадміністрацій безвідповідальним ставленням до своїх обов'язків явно страждають керівники (та й прості працівники) багатьох молодіжних рад, які для контакту і співпраці з молоддю не роблять нічого, а гроші на своїй посаді отримують.

ВИСНОВКИ

Центральна влада бере на себе мінімум зобов'язаностей щодо захисту інтересів молоді, перекладаючи їх на владу місцеву. Ми не знайшли гарантій врахування інтересів молоді органами місцевої влади - не передбачено жодних вказань на покарання цих органів у разі халатного відношення до потреб молоді - відсутня фраза на кшталт “карається згідно статті (номер статті) КУпАП” або подібні їй. Немає юридично закріпленої відповідальності або винагород за якісну роботу - немає стимулу до доброякісного виконання своїх обов'язків. Відтак з урахуванням вищенаведених в цій роботі результатів досліджень молоді, слів Людмили Гурби та аналізу законодавства в сфері молодіжної політики, проведеного нами в теоретичній частині, ми робимо висновок про правильність наших гіпотез про те, що ефективність молодіжної політики низька, і про те, що основною причиною тому служить незацікавленість адміністративних органів на місцях у вирішенні проблем молоді та долучення її до прийняття рішень. З цього ми робимо висновок, що для вирішення проблеми неефективності заходів молодіжної політики щодо залучення молоді в громадське життя необхідно вжити комплексних заходів, а саме:

1. Або підвищити мотивацію представників влади на місцях до співпраці з молоддю, або необхідно дати молоді більше самостійності, більше можливостей до прийняття рішень в громаді самостійно, з меншою кількістю адміністративних і юридичних перепон.

Підвищення мотивації представників влади - це теж комплексна задача, яка має вирішуватись як “нагайкою”, так і “пряником” одночасно. Тобто одночасно треба і встановити контроль за діяльністю представників влади, і зацікавити їх у належному виконанні своїх обов'язків. Підкреслюємо слово “одночасно”.

Під контролем ми маємо на увазі регулярні дослідження ефективності роботи ради і нерегулярні перевірки державних службовців, що працюють в раді, на халатність у виконанні своїх обов'язків з відповідним

покаранням за цю халатність. Однозначними індикаторами такої халатності є незнання актуальних потреб молоді. Якщо держслужбовець в молодіжній раді не знає потреби молоді, то це означає, що він з нею не спілкується на рівних умовах і не цікавиться нею. Під мотивацією ми маємо на увазі різноманітні премії і нагороди для тих, під чийм керівництвом молодіжна рада видає позитивний результат. А вимірювати цей результат ми пропонуємо за допомогою тих же самих регулярних досліджень ефективності роботи рад і за допомогою дослідження потреб молоді. Так, наприклад, якщо на питання “Чи знаєте ви про наявність молодіжної ради у своєму населеному пункті?” та “Як ви оцінюєте роботу молодіжної ради із задоволення ваших потреб?” більшість молоді відповість “знаю/відвідую” та “добре” й “дуже добре”, то це означає, що молодіжна рада добре виконує свої функції.

Щодо питання надання молоді більше самостійності. Ми бачимо лише один варіант: юридично дозволити молоді самій визначати, як будуть витрачені кошти, виділені молодіжній раді на вирішення її завдань. Однак тут є проблема із контролем: не можна допустити, щоб молодь з головою пірнула у корупцію, однак і переконтролювати теж не можна: молоді навряд чи сподобається ситуація, коли формально її до бюджетних рішень допустили, а по факту замість допуску до рішень топлять в перевірках і бюрократії;

2. Активніше розбудовувати на рівні окремих громад та областей молодіжні ради та молодіжні центри, при цьому особливу увагу треба приділяти якості набраного персоналу - не можна допускати ситуацію, коли головою такої ради стає некомпетентна та/або не зацікавлена у рівноправній, партнерській роботі з молоддю людина. І звісно не можна допускати, щоб такі люди займали у молодіжній раді посади групою (наприклад, голова, заступник голови). Можливо, слід при організації молодіжної ради наймати спеціального рекрутера, який буде шукати компетентних, ініціативних та комунікабельних людей;

3. Більше уваги приділити висвітленню в інтернет-медіа діяльності молодіжних рад та способів туди потрапити, треба активніше пропагувати саме молодіжну громадську діяльність. Як показала третя хвиля дослідження “Молодь України”, яка була проведена в 2024 році, більше половини молоді(53%) не знали про існування молодіжної ради як явища [5, с.81]. До того ж ми пропонуємо проводити агітаційну роботу не тільки з офіційних ресурсів, а й особисто, через “сарафанне радіо” - чутки, або як зараз прийнято говорити “вірусний маркетинг”, в усі часи були ефективною рекламою.

Ще однією проблемою ми бачимо складність комунікації та досягнення консенсусу всередині молодіжних рад. За словами Вадима Ткача, одна з основних проблем при створенні молодіжної ради - це змусити енергійних людей із своєю позицією та інтересами домовлятися один з одним. Там, де домовитися не вийшло, молодіжні ради розпалися, так нічого і не зробивши. Цю проблему, на нашу думку, найпростіше вирішити просто почекавши - з часом всі недомовленості здатні відсіятись самі, а ті, хто здатен домовлятися, утворять працюючі, довготривалі молодіжні ради. Цей процес характерний для будь-якої нової демократичної структури - досить глянути на парламент США двісті років тому і зараз.

З огляду на проведений аналіз, ми висунули дослідницькі питання й гіпотези для подальших досліджень:

- Дослідницькі питання:
 - Чи можливо дати молоді більше свободи у прийнятті рішень в громаді, і якщо так, які можливі ризики та як їх уникнути?
 - Як попередити безвідповідальну розробку державних політик, розробники яких не думають про контроль якості реалізації цих політик?
 - Наскільки велика частка працівників в сфері молодіжної політики на керівних постах має інфантильний і байдужий світогляд? Які конкретно це має наслідки для молоді і що з цим можна зробити?

● Гіпотези для подальших досліджень:

- Трудова міграція молоді за кордон якщо і не спричинена, то принаймні сильно пов'язана із недостатньо ефективною молодіжною політикою в сфері працевлаштування.
- Низька зацікавленість молоді у громадському житті спричинена наявністю більш критичних питань, в особливості тих, що стосуються працевлаштування, кар'єри та самореалізації - на громадське життя у неї не залишається ні сил, ні бажання.

На завершення зазначимо, що, на нашу думку, структурно-функціональний підхід виявився обґрунтованим для аналізу проблем взаємодії між владними інститутами та молоддю. Значна частина актуальних проблем молоді, а також труднощів у взаємодії з органами влади, виникає саме в тих сферах, де відбувається їх безпосередній контакт — передусім у межах реалізації молодіжної політики, зокрема через діяльність молодіжних рад. Унаслідок цього молодь стикається з низкою невирішених питань, які, принаймні частково, є наслідком прорахунків і дисфункцій з боку владних структур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Українське студентство у пошуках ідентичності: монографія / За ред. В. Л. Арбеніної, Л. Г. Сокурянської. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 520 с. URL: <http://socio.karazin.ua/resources/b6a85068ca3d49f5a20de464b8433aa8.pdf#page=38>
2. Доповідь міністерства Молоді та спорту України про участь молоді у реформуванні країни за 2017 рік. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/shorichni_dopovidi/dopovid.pdf
3. Доповідь міністерства Молоді та спорту України про молодь на ринку праці за 2019 рік. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/shorichni_dopovidi/shorichna-dopovid-pro-stanovishe-molodi.pdf
4. Бородін Є.І. Державна молодіжна політика в Україні: механізм формування та реалізації в контексті розвитку : навчальний посібник / Є. І. Бородін. – Дніпро : Грані, 2018. – 120 с. URL: https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/162885/2018_4_%D0%91%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%BD_%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1_%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B0%20%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0_2018.pdf?sequence=1
5. Національне опитування молоді, хвиля 3 (2024): звіт за результатами дослідження, проведеного Центром аналізу та соціологічних досліджень (CISR) Міжнародного республіканського інституту (IRI). URL: https://mriemotadiemorazom.org/s/UNITY-Youth-Poll-2024_UKR.pdf
6. Молодіжний сегмент ринку праці України в період повномасштабної війни

- (2023): звіт за результатами дослідження, проведеного Національним інститутом стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/molodizhnyy-sehment-ryнку-pratsi-ukrayiny-v-period-povnomasshtabnoyi-viyny>
7. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2021-2025 роки та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України”, офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-%D0%BF#n85>
8. Черниш Н. Соціологія : курс лекцій / Н. Черниш. – Львів : Кальварія, 2004. – 544 с.
9. Хронологія. Молодіжна політика в незалежній Україні: блог Всеукраїнського Молодіжного Центру. URL: <https://auyc.org.ua/blog/strong-khronolohiia-molodizhna-polityka-v-nezalezhniy-ukraini-strong/>
10. Декларація “Про засади державної молодіжної політики в Україні”, офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-12#Text>
11. Праця молоді: права, обмеження та гарантії: новини на офіційному сайті Східного міжрегіонального управління державної служби України з питань праці. URL: <https://smu.dsp.gov.ua/news/pratsia-molodtsi-prava-obmezhennia-ta-harantii/>
12. Закон України “Про молодіжні та дитячі громадські організації”, офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-14#Text>
13. Вплив війни на молодь в Україні” (2024): звіт Міністерства молоді та спорту України. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/vplyv-viyny-na-molod-v-ukrayini-2024>
14. Хан Є. Участь України у Болонському процесі: 12 років на шляху до європейського історичного простору / Є. Хан // Європейські історичні

- студії. - 2017. - № 7. - С. 45-63. URL:
<http://eustudies.history.knu.ua/uk/yevgen-han-uchast-ukrayiny-u-bolonskomu-protsesi-12-rokiv-na-shlyahu-do-yevropejskogo-istorychnogo-prostoru/>
15. Участь молоді у прийнятті рішень на місцевому рівні: звіт UNICEF. URL:
<https://ukraine.ureport.in/opinion/7252/>
16. Молодіжна політика: звіт UNICEF. URL:
<https://ukraine.ureport.in/opinion/7431/>
17. Інтерв'ю з Людмилою Гурбою, радницею з питань децентралізації та місцевого самоврядування Регіонального офісу U-LEAD на Вінниччині. Розміщено на сайті децентралізаційної реформи. URL:
<https://decentralization.ua/news/18779>
18. Концепція сучасного молодіжного центру: бачення молоді (2021): звіт за результатами дослідження IREX, здійсненого за підтримки USAID. URL:
<https://static1.squarespace.com/static/627a2e40fe005402b6dbb84a/t/63071ab315293f4751b88a45/1661409973120/Concept+of+a+modern+Youth+Center+Ukr.pdf>
19. Інтерв'ю з Олександром Розановим, керівником молодіжної ради при Черкаській ОДА, що відбулося в рамках тренінгу “Молодіжний працівник”. Розміщено на офіційній фейсбук-сторінці програми “Молодіжний працівник”. URL:
<https://www.facebook.com/nastena.blagopoluchna/videos/1745902086284881?idorvanity=1474060736189566>
20. Інтерв'ю з Юрієм Юзичем, експертом з молодіжної політики, про молодіжну політику. Розміщено на ютуб-каналі NUMO MEDIA. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=6WWu4xh02F4>
21. Інтерв'ю із Вадимом Ткачем, головним спеціалістом відділу молоді та спорту ЧОДА про процес створення молодіжної ради. Розміщено на ютуб-каналі “Суспільне: Чернівці”. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=hjNG1iovmmo>

АНОТАЦІЯ

до бакалаврської роботи Гецька Д.А.

Молодіжна політика України: актуальні проблеми та методи їх вирішення

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню молодіжної політики України на предмет виявлення проблем з метою розробки способів їх вирішення. Особливу увагу приділено причинам розриву між задекларованими задачами молодіжної політики та реальним станом молоді, а також способам подолання цього розриву. В першому розділі здійснено теоретичний і нормативно-правовий аналіз проблеми, у другому - емпіричний, з опорою на дані досліджень молоді, проведених переважно Міністерством молоді та спорту або на їх замовлення, а також на інтерв'ю з високопоставленими членами молодіжних рад.

Автор на основі отриманих даних та їх аналізу зробив наступні висновки:

1. Основною проблемою є низька мотивація представників влади на місцях;
2. Необхідно активніше розбудовувати молодіжні ради та центри, особливу увагу приділяючи якості персоналу;
3. Потрібно більше уваги приділити висвітленню в інтернет-медіа діяльності молодіжних рад та активніше пропагувати молодіжну громадську діяльність.

Ключові слова: молодь, молодіжна політика, проблеми молодіжної політики.

ABSTRACT

to the bachelor's thesis of Hetsko D.

Youth Policy of Ukraine: Current Problems and Methods of Solving Them

The qualification work is devoted to the study of youth policy in Ukraine in order to identify problems and develop ways to solve them. Particular attention is paid to the reasons for the gap between the declared objectives of youth policy and the real situation of young people, as well as ways to bridge this gap. The first section provides a theoretical and legal analysis of the problem, while the second section is an empirical analysis based on data from youth surveys conducted mainly by or commissioned by the Ministry of Youth and Sports, as well as interviews with high-ranking members of youth councils.

The author draws the following conclusions based on the data and their analysis:

1. The main problem is the low motivation of local authorities;
2. It is necessary to develop youth councils and centers more actively, paying special attention to the quality of staff;
3. More attention should be paid to the coverage of youth councils in the online media and to promote youth civic activities more actively.

Keywords: youth, youth policy, youth policy problems.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Соціологічний факультет

Кафедра методів соціологічних досліджень

Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) перший

(бакалаврський)

Спеціальність 054 - Соціологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

І.І. Кузіна

«28» березня 2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Гецько Данило Андрійович

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи ”Молодіжна політика України: актуальні проблеми та методи їх вирішення”

керівник роботи Кузіна Ірина Іванівна, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри методів соціологічних досліджень

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від 14.04.2025 № 1006-5/947

2. Строк подання студентом роботи травень 2025

3. Перелік питань, які потрібно розробити

Проаналізувати історію молодіжної політики України на предмет проблем, які могли сформувавшись через нещодавність появи нашої країни (і, відповідно, відсутність досвіду в конструюванні молодіжної політики) та вплив радянського минулого;

З'ясувати ключові нормативно-правові положення та завдання молодіжної політики України на предмет помилок, допущених на етапі планування та постановки задач молодіжної політики;

Проаналізувати емпіричні дані, зібрані безпосередньо Міністерством молоді та спорту України або іншими дослідниками на замовлення цього міністерства впродовж останніх семи років на предмет ефективності реалізації програм молодіжної політики та виявлення проблем цієї реалізації на всіх рівнях; На основі знань, отриманих протягом дослідження, розробити способи вирішення виявлених проблем.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1.	Визначення актуальності обраної теми
2.	Визначення мети та завдань кваліфікаційної роботи
3.	Визначення теоретико-методологічної бази кваліфікаційної роботи
4.	Опрацювання наукової літератури та написання першого (теоретичного) розділу роботи
5.	Написання другого (емпіричного) розділу роботи
6.	Формування висновків по результатам дослідження
7.	Підготовка доповіді та презентації для захисту кваліфікаційної роботи

5. Дата видачі завдання «28» березня 2025 року.

Студент

Данило ГЕЦКО

Керівник роботи

Ірина КУЗІНА